

MUSEUMERVARINGEN

Typisch Hollands

Tussen boodschapper en ontvanger

Elk museumvoorwerp heeft zijn eigen lotgevallen en daarbij spreekt niets voor zich. Tijdens of op het eind van zijn normale levenscyclus is het uit zijn gewone omgeving gehaald. Daar had het zijn functie of betekenis voor de eigenaar en werd het omringd door andere voorwerpen waarmee het een geheel vormde. Musea hebben er belangstelling voor om hun eigen redenen. Het gaat ze er niet om goederen met een kar te vervoeren, maar de versiering van die kar maakt hem de moeite waard. Of ze vinden dat een bepaald oorijzer typisch is voor Friesland. Het oorijzer komt dan in het museum temidden van soortgenoten die elkaar nog nooit ontmoet hadden en is op een heel andere manier een bezienswaardigheid geworden dan toen het daadwerkelijk werd gebruikt. Daarmee zijn de lotgevallen van het voorwerp nog niet voorbij. Want de bezoeker komt er langs en doet er het zijne mee.

Die kant van de zaak krijgt zelden aandacht. Komen alle boodschappen en nuances die in een tentoonstelling worden gelegd over, of is er ruis? We hebben eens de proef op de som genomen, en kozen voor de tentoonstelling 'Typisch Hollands'. Onlangs bezocht de Seniorenraad Westerkoggenland het binnenmuseum. De hele groep kende het museum al. Een gids leidde de groep een uur lang rond door de verschillende tentoonstellingen. Na afloop vroegen wij twee van de bezoekers naar hun bevindingen over 'Typisch Hollands'.

De bezoekers

Hans Mels wil graag zijn mening geven: "Bij deze tentoonstelling vond ik het grappig om te zien dat de manier waarop Nederland in het buitenland gepromoot is, een heel verkeerd beeld heeft gecreëerd. Dat weten we eigenlijk allemaal wel: een Amerikaan 'weet' dat wij op klompen lopen en dat we tulpen en molens hebben. Dat is natuurlijk helemaal Nederland niet. Ik vind het wel grappig dat dit in deze tentoonstelling zo is neergezet. Ik vraag me overigens wel af of het beeld dat toen door de mensen geschetst werd, bewust zo werd geschetst. In die tijd leefde men natuurlijk nog in een 'beperkte' omgeving. Degene die dat beeld gaf, wist misschien niet beter. Dat kwam natuurlijk

- Foto boven: C. Jacobs, Eene oude geschiedenis (1901-02)
- Foto rechts: Hindelooper kamer van het Zuiderzeemuseum (1998), gereconstrueerd naar voorbeeld van de kamer in de Leeuwarder tentoonstelling van 1877

ook door de beperkte communicatie. Wat je in die tijd verteld werd, dat geloofde je gewoon."

Ook mevrouw Boersma gaf haar reactie: "Ik vond het interessant om de overeenkomst tussen kleding van Urk en van Ooilily te zien. De gids vertelde ook dat Volendammer klederdracht doorgaat voor typisch Hollands, maar dat er natuurlijk heel veel verschillende klederdrachten in Nederland zijn. Die Hindelooper kamer is ook fantastisch; geweldig dat

er originele tegeltjes gebruikt zijn. In diezelfde ruimte hangt ook het drieluik van een vissersgezin. Daarop staat een wieg met een touw eraan vast. Dat viel me op. Er is een gezegde dat een vrouwenhand en een paardentand nooit stil mogen staan. Daarom deden vrouwen een touw aan de wieg. Dat gebruikten ze dan om de wieg van afstand te laten schommelen. Ik denk dat de tentoonstelling 'Typisch Hollands' een beeld laat zien van hoe mensen vroeger leefden. Het is iets geromantiseerd en het ziet er erg strak uit. Vroeger was er veel meer armoede. Verder vind ik wel dat er een realistisch beeld wordt geschetst. Als je in die boeken van vroeger leest, dan zie je het in je gedachten voor je zoals jullie het hier in het museum laten zien. Op zich is wel overgekomen dat jullie een beperkt beeld neerzetten. Vroeger was er heel veel eenzijdige beeldvorming. Je wereld was immers veel kleiner. Sommige mensen bleven wonen in het dorp waar ze waren geboren. Misschien is het beeld dat jullie geven niet helemaal compleet, maar ja, dat is het volgens mij nooit. Er moet ook wel wat overblijven om te fantaseren."

Het museum

De redactie interviewde Robert Zijp van het Kenniscentrum over de achterliggende gedachten bij de tentoonstelling. "Het doel van 'Typisch Hollands' is een overzicht te geven van de beeldvorming rond de Zuiderzeecultuur. Daarnaast willen we dat de bezoeker in het verlengde van deze tentoonstelling in de gaten krijgt wat er in zijn of

haar omgeving aan beeldvorming wordt gedaan. Ook het museum doet aan beeldvorming via datgene wat het tentoonstelt. Met de tentoonstelling 'Typisch Hollands' willen we ook onze eigen acties ter discussie stellen. Eigenlijk bestaat 'typisch Hollands' helemaal niet. Het beeld van Nederland is een gemaakt beeld. Eind 19de eeuw legden kunstenaars de 'onbedorven' plattelandscultuur van boeren en vissers in hun werken vast. Ze idealiseerden het leven aan de Zuiderzeekust. Dat sloeg aan, en zij oefenden sterke invloed uit op de beeldvorming over een schilderachtige Zuiderzeecultuur. Oudhollandse tradities en klederdrachten werden synoniem voor de Zuiderzeevissersplaatsen. In de loop der tijd zijn deze steden en dorpen toeristische trekpleisters geworden waar iedereen het beeld zocht dat de kunstenaars er als eersten in onderkend hadden. Nee, met beperkte mogelijkheden tot reizen heeft dat niets te maken. Met 'Typisch Hollands' probeert het museum een knipoog te geven naar deze stereotypering in de beeldvorming en de vraag op te roepen in hoeverre deze met de waarheid strookt. Neem de Hindelooper kamer in onze tentoonstelling. Deze kamer - op zichzelf al een (meer of minder betrouwbare) reconstructie - was in Leeuwarden te zien op de Historische tentoonstelling van Friesland in 1877. Hij gold daar als een hoogtepunt van Friese cultuur, hoewel Hindeloopen toch altijd een buitenbeentje in Friesland was geweest. Het jaar daarop was de kamer in Parijs te zien als deel van de Nederlandse inzending op de wereldtentoonstelling. Zo werd deze reconstructie eerst een toonbeeld voor Friese kamers en daarna in nog ruimer verband voor Nederlandse kamers. Beeldvorming is ook interessant bij het grote drieluik 'Eene oude geschiedenis' (1901-2) van Carl Jacoby dat deel uitmaakt van de tentoonstelling. De kunstenaar wil laten zien dat de Zuiderzeecultuur een woeste en harde cultuur was met veel leed als dagelijkse ervaring. Dat was echter helemaal niet zo. De mensen die deze schilderijen kochten, wilden dat dit zo was. Zo zijn er nog veel meer voorbeelden te noemen. In de tentoonstelling is een fraaie verzameling zilver opgenomen. Zilver was overal in Nederland aanwezig en is niet uniek voor de Zuiderzeecultuur. Doordat wij Zuiderzeemuseum zijn en voorwerpen laten zien van rond de Zuiderzee, krijgt het wel dit stempel. Al dit soort dingen laten wij subtiel aanwezig zijn in de tentoonstelling. We doen dus een beroep op de bezoeker om uiteindelijk zelf de conclusie te trekken. We zouden natuurlijk meer hints kunnen geven door meer tekst bij de voorwerpen te zetten of het verhaal erachter te vertellen. Ons uitgangspunt is echter dat je naar een museum komt voor voorwerpen. Als je verhalen wilt horen, dan zet je de radio wel aan of luister je naar een hoorspel." ■